

IMOM BUXORIYNING "AL-JOME AS-SAHIH" ASARI

Abdug'aniyeva Nilufar

FarDU (Farg'ona Davlat Universiteti) talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19880534>**Annotatsiya.**

Ushbu tezisdagi Imom al-Buxoriyning mashhur "Al-jome as-sahih" asarining islom ilmi-fanidagi o'rni va ilmiy ahamiyati yoritiladi. Asarda jamlangan hadislarining saralanish mezonlari, ularning ishonchlilik darajasi hamda fiqh va axloqiy tarbiya tizimidagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, mazkur asarning musulmon dunyosida Qur'ondan keyingi eng ishonchli manbalardan biri sifatida e'tirof etilishi asoslab beriladi.

Annotation:

This thesis explores the scientific and religious significance of Imam al-Bukhari's "Al-Jami' al-Sahih". It discusses the methodology used in selecting authentic hadiths, their role in Islamic jurisprudence, and their ethical importance. The study also highlights the book's status as one of the most reliable sources in Islamic tradition after the Qur'an.

Аннотация:

В данной работе рассматривается научное и религиозное значение труда Имам аль-Бухари «Аль-Джами ас-Сахих». Анализируются критерии отбора хадисов, их роль в исламском праве и нравственном воспитании. Также подчёркивается статус этого сборника как одного из самых достоверных источников после Корана.

Kalit so'zlar: Hadis, sahihlik, islom huquqi, sunnat, Imom Buxoriy, "Al-jome as-sahih", islom manbalari.

Ключевые слова: хадис, достоверность, исламское право, сунна, Имам Бухари, «Аль-Джами ас-Сахих», источники ислама.

Keywords: hadith, authenticity, Islamic law, Sunnah, Imam Bukhari, Al-Jami' as-Sahih, sources of Islam.

Imom al-Buxoriy tomonidan yaratilgan "Al-jome as-sahih" asari islom ilmi-fanining eng muhim va ishonchli manbalaridan biri hisoblanadi. Ushbu asar hijriy III asrda yaratilgan bo'lib, u hadis ilmi-fanining eng yuqori cho'qqilaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Asar jami qariyb 600 ming hadis ichidan saralab olingan bo'lib, faqat eng ishonchli rivoyatlar kiritilgan.

Imom Buxoriy hadislarini tanlashda juda qat'iy ilmiy metodologiyaga amal qilgan. U har bir hadisning isnod zanjirini (rivoyatchilar ketma-ketligini) chuqur o'rganib chiqqan, roviylarning hayoti, axloqi, xotirasi va ishonchliligini tekshirgan. Agar zanjirda ozgina shubha bo'lsa ham, hadisni asarga kiritmagan. Shu sababli bu asar hadis ilmidagi eng mukammal va qat'iy tanlangan to'plam hisoblanadi.

"As-sahih" nafaqat hadislar to'plami, balki o'ziga xos ilmiy tizimga ega asardir. U bob va kitoblarga ajratilgan bo'lib, har bir bo'lim ma'lum bir mavzuni qamrab oladi: ibodat, muomala, nikoh, tijorat, jinoyat va boshqa ko'plab ijtimoiy-huquqiy masalalar. Bu esa asarni faqat diniy emas, balki huquqiy va ijtimoiy qo'llanma sifatida ham ahamiyatli qiladi.

Shuningdek, "Al-jome as-sahih" asari islom axloqini shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Undagi hadislar insonni poklikka, rostgo'ylikka, sabr-toqatga, ota-onaga hurmat va jamiyatga foydali bo'lishga undaydi. Bu jihatdan asar nafaqat diniy bilim manbai, balki tarbiyaviy qo'llanma sifatida ham muhimdir.

Bundan tashqari, Imom Buxoriy o‘z asarida hadislarni joylashtirishda ham chuqur ma’no yuklagan. Ba’zan bir hadis turli boblarda takrorlanib, turli jihatdan sharhlanadi. Bu esa o‘quvchiga hadis mazmunini kengroq tushunish imkonini beradi va ilmiy tafakkurni rivojlantiradi.

“As-sahih”ning yana bir muhim jihati — uning asrlar davomida musulmon olimlari tomonidan o‘rganilib, sharhlar yozilganidir. Masalan, Ibn Hajar al-Asqala tomonidan yozilgan “Fath al-Bari” asari ushbu kitobning eng mashhur sharhlaridan biri hisoblanadi. Bu esa “Al-jome as-sahih”ning ilmiy ahamiyati naqadar yuqori ekanini yana bir bor tasdiqlaydi.

Imom al-Buxoriyning “Al-jome as-sahih” asari hadis ilmi tarixida nafaqat to‘plam, balki mukammal ilmiy maktab sifatida ham baholanadi. Chunki u hadislarni tasniflash, tekshirish va tartibga solishda yangi bosqichni boshlab bergan.

Asarda hadislarning faqat matni emas, balki ularning chuqur mazmuni ham yoritilgan. Imom Buxoriy ba’zi boblar sarlavhalarini juda nozik va ramziy tarzda qo‘ygan bo‘lib, bu orqali u hadisdan chiqariladigan fiqhiy hukmlarga ishora qilgan. Bu uslub “fiqh al-bob” deb ataladi va u hadisni tushunishda muhim metod hisoblanadi.

Bundan tashqari, “Al-jome as-sahih” asarida takror hadislar mavjud bo‘lishiga qaramay, bu takrorlar bejiz emas. Har bir hadis turli boblarda keltirilishi orqali uning turli ma’nolari ochib beriladi. Bu esa asarning didaktik (o‘qituvchilik) xususiyatini kuchaytiradi va ilmiy tahlil qilish imkonini kengaytiradi.

Shuningdek, Imom Buxoriy hadislarni keltirishdan oldin g‘usl qilib, ikki rakat namoz o‘qib, so‘ngra yozgani haqidagi rivoyatlar mavjud. Bu esa uning ilmga bo‘lgan hurmati va mas’uliyatini ko‘rsatadi. Ushbu jihat ilmiy faoliyatda halollik va ixlosning naqadar muhim ekanini anglatadi.

Yana bir muhim jihat shundaki, “Al-jome as-sahih” asari musulmon olimlari orasida ijtimoiy birlikni mustahkamlashga xizmat qilgan. Chunki undagi hadislar umumiy e’tiqod va amal mezonlarini belgilab bergan. Natijada turli hududlardagi musulmonlar uchun yagona ilmiy asos yuzaga kelgan.

Bundan tashqari, ushbu asar bugungi zamonaviy ilmiy tadqiqotlar uchun ham muhim manba hisoblanadi. Hadislarning tarixiy, lingvistik va ijtimoiy tahlili orqali o‘sha davr jamiyatining hayoti, urf-odatlarini va tafakkur darajasi o‘rganiladi. Shu sababli “Al-jome as-sahih” faqat diniy emas, balki tarixiy va madaniy manba sifatida ham katta qiymatga ega.

Xulosa qilib aytganda, “Al-jome as-sahih” nafaqat hadislar to‘plami, balki islom sivilizatsiyasining ilmiy, huquqiy va ma’naviy asoslarini shakllantirgan buyuk meros hisoblanadi. U bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan va musulmonlar hayotida muhim o‘rin tutishda davom etmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Imom al-Buxoriy. Al-jome as-sahih. – Toshkent: Qomuslar bosh tahririyati, 1992.
2. Uvatov U. O‘zbekiston – buyuk allomalar yurti. – Toshkent: Ma’naviyat, 2010.
3. Uvatov U. Hadis ilmining sultoni. – Toshkent: Imom Buxoriy xalqaro markazi, 2009.
4. Abdusattor Shayx. Imom Buxoriy va hadis ilmi. – Damashq: Dor al-Qalam, 2007.
5. Hadith: Muhammad's Legacy in the Medieval and Modern World. – Oneworld Publications, 2009.